

Ballet boys

festivali

Rok Govednik

Filmski festival v Zlínu, 29. maj – 4. junij

O filmih za otroke in mladino

Pri kritiški obravnavi filmov za otroke in mlade se povečini piske in pisci analize lotevajo enako, kot bi obravnavali filme »za odrasle«. Po eni strani je ta pristop povsem ustrezen, a vseeno imata ta dva posebna filmska podžanra svoje specifike. Filmska oznaka »za odrasle« je v nas sicer globoko zasidrana na binom otroci – odrasli povsem drug pomen, ki deluje pokroviteljsko, starševsko.

»Filmov za otroke« in »za mlade« se oprijema dokaj ohlapna oznaka: gre za filme, ki jih izgrajuje pregledna zgodba in privlačno dogajanje, slednje prežemajo zabavni in humorni elementi, odsotne so najbolj grobe oblike nasilja, karakterizacija likov je poenostavljena. Čeprav v njih nastopajo po večini otroci in mladostniki, jih ne gre enačiti s filmi o otrocih in mladostnikih, ki so lahko posneti iz izrazito odrasle perspektive in so otrokom oziroma mladostnikom zato, zaradi kodificiranja sveta na podlagi bogatejših izkušenj, vseeno nedostopni.

Vsi žanrski filmi so posneti po določenem filmskem kodu, ki izhaja iz pričakovanj in želja ciljnega občinstva, zato bi morali biti tudi filmi za otroke in mlade posneti po preudarni recepturi, primerni njihovemu zornemu kotu. Preglednost in privlačnost zgodbe mnogih kakovostnih produkcij izhaja iz njene močne razvojno-psihološke izklesanosti, ki jo prežemajo družbeno pomembnejše vrednote, mlademu občinstvu so omogočene številne identifikacije, na nivoju filmske specifičnosti pa izdelke nadgrajuje pestrost likovnih

in drugih medialnih izraznih sredstev. S tem govorimo že o zahtevnejših filmih, ki mladega občinstva ne podcenjujejo in mu omogočajo, da uspe preseči stopnjo infantilnosti (otročjosti) in stopiti na pot k osebnemu izgrajevanju vrednostnega sistema.

Ključno je, da so kakovostni filmi za otroke in mlade redno dostopni na čim več sporočilnih površinah in na način, ki jim najbolj ustreza. Ob tem ni čudno, da se morajo kinematografi ob poplavi popularnih tehnoloških novitet in lahke dostopnosti do množstva filmov stalno in izrazito truditi za pozornost otrok in mladine, saj ti niso več zadovoljni le z obiskom kina, kot smo bili včasih mi kot otroci – treba je pripravljati spremljevalne ustvarjalne vsebine, ki še dodatno popestrijo njihovo individualno doživetje filma. Eno takšnih prizadevanj so poleg filmsko-vzgojnih aktivnosti, kot so pedagoški pogovori ob filmskih projekcijah, zagotovo tudi filmski festivali.

Zlín Film Festival je najstarejši in največji filmski festival, specializiran za otroško in mladinsko občinstvo, ki je bil ustanovljen že leta 1961. Letošnja izvedba, ki je poleg Zlína in Prage potekala še v drugih čeških mestih, je dosegla 120.000 obiskovalcev (od tega 46.000 v kinodvoranah), 363 filmskih naslovov in od tega kar 131 svetovnih premier, kar ta festival le še dodatno potrjuje in pomembno umešča na filmskem zemljevidu festivalov. Mesto Zlín v tem času diha s festivalom, parki so zaradi bogatega spremljevalnega programa med vikendom polni otrok, staršev in mladine, na trgih se

odvijajo glasbeni koncerti, stojnice vabijo k najrazličnejšim priboljškom ... S svojimi zreli 55 leti se opazi, da je festival (bil) del odraščanja mnogih generacij, ki se z vrstniki še vedno rada vrača na ta festival. Med tednom je mesto sicer bolj umirjeno, vendar nikakor ne v kinodvoranah.

Filmi so na Zlínfestu poleg tekmovalnih programov (filmov za otroke, mlade, prvih evropskih, študentskih in animiranih filmov) razporejeni tudi v zanimive sekcije: *Nočni horizonti*, ki predstavlja drznejše filme za mladino, angažirani *Dokumentarni filmi*, *V senci vojne* pa sooča otroštvo z vojno na Bližnjem vzhodu. Letos je bila v središču pozornosti nemška kinematografija s kar 50 naslovi celovečernih filmov.

Iz tekmovalnega programa filmov za otroke je treba izpostaviti film **Ptice selivke** (Les oiseaux de passage, 2015) belgijskega režiserja Oliverja Ringerja, ki je prejel glavno nagrado festivala in nagrado združenja ECFA (European Children's Film Association). Gre za čudovito in rahločutno pripoved o dveh desetletnih deklicah, Cathy in Margaux, ki skrbita za mlado račko. Cathy je od svojega očeta dobila za svoj rojstni dan rače jajce, za katero je skrbela ves čas, dokler se ni iz njega izlegla račka. Ko pa je ta pogledala iz lupine, je bilo prvo bitje, ki ga je videla, njena prijateljica Margaux. Deklici skupaj premagujeta nemalo ovir, da bi lahko račko obdržali v svojih stanovanjih, a vse bolj se zavedata, da bosta zanj morali najti primernejše okolje. Film krasi iskreno dardennovsko pripovedovanje, ki brez olupšav presega vse stereotipe o telesni oviranosti hendikepiranih ljudi, vliva pa tudi prepotrebni optimizem o boljšem svetu in potrjuje dejstvo, da ga uspemo spremeniti (četudi morda le njegov majhen košček), če za to obstajata iskrena volja in pogum.

Avstralski film **Papirnata letala** (Paper Planes, 2014, Robert Connolly), ki je najbolj prepričal otroško žirijo, enajstletnika prek želje, da bi se udeležil tekmovanja v letu papirnatih letal, sooči s ključnimi izzivi, ki jih mora in bo moral znati v življenju obvladati: sprejetje izgube starša, vztrajnost, ljubezen, tekmovalnost, prijateljstvo, ustvarjalnost ...

Behaviour (Conducta, 2014, Ernesto Daranas), ki je prejel nagrado za najboljši film za mlade, je zgodba o enajstletniku Chalaju, ki živi z odvisniško mamo, preživlja pa ju z vzgojo tekmovalnih golobov in treniranjem borbenih psov. Pomoč ima v starejši gospe Carmeli, ki ga ščiti in varuje. Ko ga oblasti preselijo v prevzgojni dom, se Carmela kljub močnim pritiskom nanjo izrazito zavzame za njegovo izpustitev. Film z ganljivo pripovedjo kritizira sodobno Kubo.

Tekmovalni program za mlade sta zaznamovala še dva filma: **14+** (Andrej Zaitsev, 2015) je film o odraščanju in ljubezenskih tegobah najstnikov v sodobni Rusiji in je osvežilni antipod mnogokrat vzvišenim moralnim standardom zahodnjaške filmske produkcije za mlade. Eden najpresenetljivejših filmov na festivalu je bil zagotovo **Mina Walking** (2015), ki ga je posnel 25-letni Yasef Baraki, pri čemer je tvegala, da bodo njega in snemalno ekipo v Afganistanu, kjer se film dogaja, pretepli ulični prodajalci ali pa bodo deležni hudih represivnih državnih ukrepov. Film, ki je prejel častno nagrado ekumenske

žirije, spremlja življenje mladega dekleta, ki na ulicah prodaja raznovrstne predmete, s čimer preživlja svojega očeta narkomana in dementnega dedka. Objektivistična kamera in surova pripoved nas kot gledalce vodita k resignaciji, nasprotno pa se izredna Mina na vse pretege bori za svoje življenje.

Med prvenci sta izstopala filma **Returning home** (*Å vende tilbake*, 2015, Henrik Martin Dahlsbakken) in **Nena** (Saskia Diesing, 2014). Prvi obravnava bratsko povezanost v družini, kjer je oče kot vojak na misiji v Afganistanu večinoma odsoten, mama pa boleha in zato v gospodinjstvu potrebuje pomoč sinov. Ko se oče nekega dne vrne iz tujine in kmalu odide na lov v norveške gozdove, se sinova odločita, da ga gresta iskat. Vrnitev domov zarezhe v družino globoke brazde. V drugem presunljivem nizozemskem filmu spoznamo najstniško Neno ob njeni prvi izkušnji ljubezni, ima pa očeta paraplegika, ki kljub ljubečemu odnosu s hčerko ne vidi pravega smisla v življenju.

Izpostavljamo še dva filma, dokumentarnega **Ballet boys** (Ballettguttene, 2014, Kenneth Elvebakk), v katerem režiser spremlja tri norveške baletnike od njihovih otroških korakov do koreografij, ki jim bodo ustvarile kariero, in čudoviti lutkovni film **Little man** (Malý pán, 2015, Radek Beran). Lutkovni filmi po vzoru slovenske **Zvezdice zaspanke** (1965, Jože Pengov) so v današnjih časih velika redkost, pri čemer je češki *Little man* posnet izrazito filmsko (pestrost zornih kotov, luč, zvok, posebni učinki) in z bogato scenografijo. Lutkovna pravljica govori pa o fantu, ki se odseli od staršev, da bi spoznal svet. Čeprav ne gre za animirani film, spomni na močno češko tradicijo stop-motion animiranih filmov; eden največjih čeških ustvarjalcev v tej tehniki Karel Zeman pa je ustvarjal celo v Zlínu.

Program sta dopolnili sekciji *Panorama* in *Češka nova filmska in TV-produkcija*, ki sta festival še dodatno okrepili in popestrili tako ljubiteljem lahkotnejših in komercialnejših filmov ter domače filmske produkcije. Med toliko festivalskimi naslovi je težko posplošiti programsko usmeritev, a nekako je v tekmovalnih programih mogoče zaslediti lajtmotiv odraščanja otrok in mladih v družinah, kjer je kateri od staršev funkcionalno oziroma fizično odsoten, otroci in mladostniki pa so v težavah prepuščeni lastni iznajdljivosti in sposobnosti. Sicer mladi protagonisti svet spoznavajo z lastnimi napakami in si ga pojasnjujejo po svojih zmožnostih, a nikakor ne moremo govoriti, da odraščajo v disfunkcionalnih družinah. Vsekakor je v časih, ko so socialni transferji pretrgani, delavci izkoriščani in časa kronično primanjkuje tudi za družino, takšnih »nepopolnih« družin vse več.

Pri filmih za otroke in mlade je ključno, da uspejo spremljati njihovo doživljanje tega kompleksnega sveta, hkrati pa ponujajo rešitve in odgovore na ključne izzive družbe, ki jo s sicer še negotovimi koraki že sooblikujejo. Pri tem je za uspešno sporočilnost oziroma za »bolj resnične filme«, kot otroci radi pravijo filmom, ki se jih dotaknejo, nujna prepričljivost filmske fikcije. To ustvarja globina polja, ki pa se, kot pravi Pascal Bonitzer, »vzdržuje z zatajevanjem površine: vemo, da smo tu, v dvorani, pred ekranom. Pa vendar sanjamo.«